

SOSYAL MEDYADA NASREDDİN HOCA TİPİ* The Type Nasreddin Hodja on Social Media

Ramazan SEZGİN**

Öz

Nasreddin Hoca, Türk gülmece geleneğinin temel yapı taşlarından birisini oluşturmaktadır. Nasreddin Hoca, hâl ve hareketleri, olaylara karşı verdiği tepkiler ve takındığı tavırlar, kimi konuları eleştirmesi, etmiş olduğu sözler ile Türk halkını yansıtmış, Türk halkı da Hoca'dan aldığı öğütleri asırlar boyunca uygulamış, kendilerinin söyleyemediklerini Nasreddin Hoca'ya söylemiştir. Türk halkını bu denli güçlü şekilde temsil etme yeteneğine sahip olan Nasreddin Hoca, günümüzde de varlığını sürdürüp insanlığa dersler vermekte ve günümüz koşullarına ayak uydurarak elektronik kültür ortamının en önemli kollarından birisini oluşturan sosyal medyada da bulunmaktadır. Çalışmada Nasreddin Hoca'nın Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, Ekşi Sözlük gibi sosyal medya mecralarındaki durumu, dönüşümü, kullanım amaçları, aktifliği, fıkralarının durumu, Nasreddin Hoca adına oluşturulan yeni fıkralar konu edilmiştir. Nasreddin Hoca tipinin sosyal medyaya yansımaları, örnek veriler ve yorumlarla ortaya konulmuştur. Bu kapsamda Twitter, Facebook, Instagram, Youtube ve Ekşi Sözlük gibi sosyal medya sitelerinde Nasreddin Hoca ile ilgili hesaplar ve paylaşımlar incelenmiştir. Nasreddin Hoca adına oluşturulan hesaplarda kullanıcıların, Hoca'nın adını kullanarak görüşlerine geçerlik kazandırmaya, eleştirilerini onun gölgesi altında yapmaya çalıştıkları görülmüştür. Bunun yanında pek çok Nasreddin Hoca fıkrası dönüşüme uğramış, kimi fıkraları güncel olaylarla ilişkilendirilerek anlatılmış; zeki, hazırcevap ve mizahi kimliğini koruyan Hoca müstehcen bir kimlik de kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nasreddin Hoca, Fıkra, Tip, Sosyal Medya, Folklor.

Abstract

Nasreddin Hodja constitutes one of the basic building blocks of the Turkish humor tradition. Nasreddin Hodja reflected the Turkish people with his demeanor and actions, his reactions to events and his attitudes, his criticism of certain issues, and the words he said, and the Turkish people applied the advice they received from Hodja for centuries and made Nasreddin Hodja say what they could not say. Nasreddin Hodja, who has the ability to represent Turkish people so strongly, continues to exist today and gives lessons to humanity, and is also present in social media, which forms one of the most important branches of the electronic cultural environment by keeping up with today's conditions. In the study, Nasreddin Hodja's status in social media channels such as Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, Ekşi Sözlük, his transformation, purposes of use, activity, status of his jokes, new jokes created on his behalf will be tried to be discussed. In the study, the reflections of the Nasreddin Hodja on social media were discussed and presented with sample data and comments. In this context, the accounts and shares related to Nasreddin Hodja character on social media sites such as Twitter, Facebook, Instagram, Youtube and Ekşi Sözlük were examined. In the accounts created in the name of Nasreddin Hodja, the users tried to validate their opinions by using the Hodja's name and to make their criticisms under his shadow. In addition, many Nasreddin Hodja jokes have been transformed, some of them have been told by relating them to current events; Hodja, who preserves his intelligent, quick-witted and humorous identity, has gained an obscene identity.

Keywords: Nasreddin Hodja, Joke, Type, Social Media, Folklore.

* Bu makale, yazarın “Nasreddin Hoca Olgusunun Sosyal Medya Ortamına Yansımaları” adlı lisans tezi kapsamında yer alan verilerin makale formatına uygun şekilde dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ramazansezgin2558@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1813-458X.

Giriş

Anlatılar, pek çok milletin folklorunda olduğu gibi Türk folklorunda da önemli bir yere sahiptir. Farklı işlevlerinin yanında insanları bir araya getiren anlatıları Adil Çelik (2019: 903), insanoğlunun örgütlenmesini sağlayan temel araçlardan birisi olarak değerlendirir. Türk anlatı geleneğinde Nasreddin Hoca fıkraları teşekkül ettiği zamanlardan günümüze varlığını devam ettirmiştir. W. Ong (2014: 88), herkesin tanıdığı olduğu önemli kişiliklerin etkileyici eylemlerinin bellekten kolay kolay silinmeyeceğini belirtir. Nasreddin Hoca da aradan bunca asırlar geçmesine rağmen halkın belleğinden silinmediği gibi belleklerde daha fazla yer edinmiş, değişip dönüşmüş, fıkraları çeşitlenmiştir. Nasreddin Hoca üzerine yaygın tartışma konularından birisi Hoca'nın doğum/ölüm alanları ve tarihleridir. Karabaş (1981: 236), Nasreddin Hoca'nın doğumunu ölümünü kesin olarak bilmemizin, tek katlı evde saat 16:27'de ve parçalı bulutlu bir günde doğduğunu öğrenmemizin, Nasreddin Hoca'yı Nasreddin Hoca yapan değerlerden uzak olduğunu ve ilgilenmemiz gerekenin Nasreddin Hoca kişisi değil, olgusu olduğunu belirtir. "Nasreddin Hoca esasen nasıl bir tarihî şahsiyete mâlik olursa olsun, asırların ona verdiği husûsî, canlı bir simâ var ki, işte asıl Hoca odur" (Köprülü, 2004: 19). Nasreddin Hoca'yı Nasreddin Hoca yapan, onun bırakmış olduğu somut olmayan miras ve Türk halkının toplumsal belleğinde oluşturduğu tiptir. Başgöz (2005: 128-129), Nasreddin Hoca'yı Türk halkının, Türk halkını ise Nasreddin Hoca'nın yarattığını ifade eder. Kurgan (1986: 23) ise Türk halkının Nasreddin Hoca'yı yedi yüz yıldır sevip yaşatıyor olmasını Hoca'nın 76 yıllık hayatından daha önemli bulmaktadır.

Nasreddin Hoca, 13. yüzyılda Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinin Hortu (şimdiki adı Nasreddin Hoca'dır) köyünde doğmuş ve aynı yüzyılda ömrünün önemli bir kısmını geçirdiği Akşehir'de vefat etmiştir.¹ Hoca, Türk toplumunu yansıtarak kişileri kendi kusurlarına, hatalarına güldürmekte ve hataları üzerine düşünmeye sevk ederek ders çıkarmayı, bilinçlenmeyi sağlamaktadır.² Nasreddin Hoca anlatıları ve geleneksel Türk tiyatrosu ile temellendirilebilecek olan Türk gülmece geleneği (Çelik, 2021: 816), sosyal medyada da yerini almıştır ve gelişerek varlığını devam ettirmektedir. Yaklaşık 800 yıl önce yaşamış olan Nasreddin Hoca'nın sosyal medya ortamında pek çok hesabının bulunduğu, paylaşımlar yaptığı, insanlara cevaplar verdiği, kimi konular hakkında görüşlerini paylaştığı, fıkralarının sosyal medya ortamına uygun şekilde değişip dönüşerek yeniden üretildiği/tüketildiği görülmektedir. Hoca'nın araba kullanması, dijital oyunlar oynaması, internet sitelerinde 'takılması', sosyal medyada profiller açıp paylaşımlar yapması, adına yeni fıkraların ortaya sürülmesi, kimi fıkralarının dönüştürülerek günümüzle bütünleşmesi gibi durumlar Nasreddin Hoca tipini beslemektedir. Aslan'ın da belirttiği üzere "Az da olsa bu yeni dünyada Nasreddin Hoca ve fıkra belleği, yeni yaratılar ve güncellemelerle zenginleştirilmektedir" (2011: 44). İsmail Karaahmetoğlu, Nasreddin Hoca fıkralarının diğer fıkralardan farklı olduğunu ifade ederek bu fıkralar için "Güldüşün" adını önermiştir (URL-1). Türk toplumunu, Türk zekâsını yansıtan Türk gülmece geleneğinin en önemli kahramanlarından birisi olan Nasreddin Hoca ve fıkraları güldürürken³ düşündürmekte, eğlendirirken öğretmektedir. Hoca'nın bu önemi UNESCO'nun da dikkatini çekmiş ve 1996 yılı "Nasreddin Hoca'nın Ölümünün 700. Yıl Dönümü" olarak ilan edilmiştir (URL-2).

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: (Köprülü, 2004: 21, 22; Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 59; Başgöz, 2005: 17; Duman, 2008: 22; Bekki, 1997: 38; Molla Nâsreddin Lâtifâleri, 2004: 5).

² Nasreddin Hoca fıkralarından tespitle Türk insanın özellikleri için bkz.: (Boyras, 2010).

³ Gülme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Sanders, 2019; Bergson, 2019; Morreal, 1997; Ögüt Eker, 2014: 13-44.)

Sözlü kültür içerisinde var olan Nasreddin Hoca fıkraları zamanla yazılı belgelerde de yer edinmiş, sonrasında ise ikincil sözlü kültür ortamına aktarılmıştır.⁴ Nasreddin Hoca, her türlü kültürel bağlam ve çağda yaşayıp iletişim kurmayı başarmaktadır ve bu nedenle de ölümsüzdür (Özdemir, 2008: 13). Hoca'nın sosyal medyaya aktarılmış olması, geleneğin değişip dönüşerek günümüze ayak uydurarak yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması ve halkın belleğinde canlı bir şekilde yaşamasını sağlamakta; onun ve fıkralarının unutulmasını engellemektedir. Bu kapsamda çalışmada Nasreddin Hoca'nın tarihi hayatından ziyade halkbilimi için yeni bir araştırma sahası olarak değerlendirilebilecek elektronik kültür ortamının en büyük kollarından birisini teşkil eden sosyal medyadaki durumu ele alınmış, fıkralarının dönüşümlü şekilleri, fıkralarının güncel olaylarla ne gibi bir münasebet içerisinde olduğu, Hoca ve fıkralarının bu mecrada ne gibi işlevler üstlendiği, geleneğin bu ortamdaki canlılığı gibi konular aydınlatılmaya çalışılmıştır. Pek çok sosyal medya uygulaması olmasına rağmen diğerlerinin yaygın bir şekilde kullanılmaması ve konuya dair bilgilerin kısıtlı olmasından dolayı Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Ekşi Sözlük adlı uygulamalardan veri sağlanmıştır. Bu uygulamalarda “Nasreddin Hoca”, “Nasrettin Hoca”, “Nasreddin Hoca Fıkraları” anahtar kelimeleriyle aramalar yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçların çokluğu sebebiyle tümünün incelenmesi imkânsız olduğundan inceleme konusuna daha yakın ve popüler olan hesaplar ile gönderiler incelenmiştir. Veriler sosyal medya sahasında nitel araştırma yöntemi olan gözlem yöntemi kullanılarak toplanmış, örnekler doğrudan aktarılmakla birlikte yorumlarda da bulunulmuştur. Sosyal medyanın folklor ürünlerini güncelleyerek bünyesine alması geleneksel kahramanlarımızdan Nasreddin Hoca'nın da bu ortamdaki durumu, dönüşümü, işlevleri kısaca güncellenmesi ve fıkralarının durumu konusunda bir çalışmayı gerekli kılmıştır.

Nasreddin Hoca

Herkesin tanıdığı, önemli kişilikler ve eylemleri bellekten kolay kolay silinmemektedir (Ong, 2018: 88). Türk folklorunda bellekten silinmeyen pek çok önemli kişilik varken, bunlardan birisi de Türk mizah belleğinde yer edinmiş olan Nasreddin Hoca'dır. Mizahi bellek, kültürel belleğin önemli yapı taşlarından birisidir ve mizahi bellekte yaşatılan kişi, olay ve imgeler ise ülkenin yaşayan tarihidir (Öğüt Eker, 2014: 87). Türk halkı, Nasreddin Hoca'da kendini görmüş, Hoca'ya sahip çıkmış ve onu asırlar boyunca yaşatmıştır. “Halkın sahip çıkmadığı hiçbir kültürel olgu ve şahsiyet, 800 yıl yaşayamaz” (Özdemir, 2010: 28). Bu denli güçlü kişiliği ile Nasreddin Hoca popüler kültürde de yer edinmiş, kültür endüstrisinde yerini almış, medya ortamına da aktarılmıştır. Türk dünyasında bir güldürme ustası olarak bilinen Nasreddin Hoca, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi Anadolu Türklüğünün tepe noktalarından birisini teşkil etmektedir (Sakaoğlu, 2005: 13).

Kimi araştırmacılar, Nasreddin Hoca'nın tarihî kişiliği üzerine yoğunlaşarak onun folklor bünyesindeki önemini göz ardı etmişlerdir. Kurgan (1986: 80), doğum-ölüm tarihleri vb. konuların Nasreddin Hoca hakkında yazılacak biyografide sadece birer dipnot olabileceğini belirtir. Karabaş (1981: 237), Nasreddin Hoca'yı oluşturan unsurların fıkra, gülmece ve kendisine dair inançların oluşturduğunu, bunlara sahip olan birisinin yaşayıp yaşamadığının önemsizliği üzerinde durmaktadır. Nasreddin Hoca fıkraları da bu kapsamda değerlendirilmesi gereken konulardandır.⁵

⁴ İkincil sözlü kültür ortamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Ong, 2014).

⁵ Sakaoğlu (2005: 13-14), Nasreddin Hoca'nın kendi kendisine fıkra uyduran, insanları güldürmek için fıkra anlatan bir kişi olmadığı; yaptıklarından, yaşadıklarından, hareket ve tepkilerinden ders alınan ve yeri geldikçe gülünen hareketlerinin ‘fıkra’ olarak adlandırıldığını belirtir.

Türk halkbiliminde Nasreddin Hoca fıkraları bağlamında tartışma konularından birisi de Hoca'ya ait olan ve olmayan fıkralar üzerinedir. Düzgün (2004: 125), halkın ürettiği ve sözlü gelenek içerisinde varlığını sürdüren yeni ürünlerin oluşumunun önüne geçilemeyeceğini belirtir. Halkbilimcilere göre belirli şahsiyete ait anlatılar kadar, o şahsiyetler adına anlatılan anlatılar da önem taşımaktadır. “Çünkü Nasreddin Hoca fıkra belleği vasıtasıyla Türk milletinin çağlar boyunca geçirmiş olduğu siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal değişimin izi sürülebilir” (Aslan, 2011: 44). Eldeki fıkraları Nasreddin Hoca'ya ait veya değil diye ayırtırmamız durumunda kısıtlı fıkralar kalacak ve Hoca, belirli bir alana hapsedilmiş olacaktır. Bu konuya girişmek Tarihi-Coğrafi Fin Metodu'nun *urform*⁶ aramalarına eğilmeyi de beraber getirmiş olacaktır ki bu denli yoğun bir çalışma alınacak sonuca değmeyecektir. Karabaş (1981: 239), fıkraları ayıklamaya kalkışmanın Nasreddin Hoca olgusunu anlamamızda başarısızlığa yol açacağını belirtir. Günümüzde dahi Nasreddin Hoca adına fıkraların üretildiğine, Hoca'nın Timur ile münasebeti olduğuna, internet ortamında gezindiğine, telefon kullandığına dair fıkralara rastlanmaktadır.⁷ Bu fıkraların atılmasıyla elimizde cüzi miktarda fıkra kalacaktır ki bu durum da -tabir yerinde olursa- Hoca'yı “öldürmek” olacaktır. Halk, Nasreddin Hoca'yı günümüze ayak uydurarak yaşatmakta, modern medya ortamına taşıyarak da gelecek kuşaklara aktarılması adına büyük bir işi başarmaktadır. Nasreddin Hoca diye birisi gerçekten yaşamış olsa da⁸ kültürel açıdan incelenmesi gereken Nasreddin Hoca fıkraları ve/veya olgusudur (Karabaş, 1981: 242-243).

Nasreddin Hoca nasıl ki Türk halkını yansıtıyorsa, fıkraları da Türk toplumun, Türk halk yaşantısının yansımasıdır.⁹ Nasreddin Hoca Türk kültürünü “... dünden yarınlara aktaran bir kültür taşıyıcısıdır” (Şenocak, 2007: 97). “Nasreddin Hoca, bizi bize gösteren bir aynadır” (Poyraz, 2008: 28). Onun fıkraları, “Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla” mantığı ile hareket ederek bize bizim yanlışlarımızı, hatalarımızı kırmadan, üzmeden hatta güldürerek göstermektedir. “Bu nedenle onu anlamak, kendimizi anlamaktır” (Poyraz, 2008: 28).¹⁰ Nasreddin Hoca fıkralarında yer alan birçok atasözü, deyim, özlü söz de günümüzde kullanılmaktadır. Emeksiz (2013: 339), Nasreddin Hoca fıkraları ile deyimler ve atasözleri arasında güçlü bir folklorik bağın olduğunu belirtmektedir.¹¹

Sosyal Medya Ortamında Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca fıkraları sözlü kültür bağlamında ortaya çıkmış, sonraki dönemlerde yazıya da geçirilmiş, günümüzde ise Ong (2014)'un ikincil sözlü kültür ortamı olarak da tabir ettiği elektronik kültür ortamına aktarılmıştır. Sözlü kültür ortamında ortaya çıkan anlatılar tekrarlanarak anlatılırken anlatının devamı sağlanmış ve varyantları oluşmuştur. Anlatılar yazılı metinlere geçtiklerinde bu metinler donuklaşacak, varyantları oluşmayacak ve bu anlatılar belirli bir alana hapsedilmiş olacaktır. Assmann (2015: 100), metinler kullanılmadığı takdirde metnin bulunduğu kapların o metin için mezara dönüşeceğini belirtir. Yazı diğer bir yandan da

⁶ Tarihi-Coğrafi Fin Okulu ve *urform* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Çobanoğlu, 2020: 127-159).

⁷ Nasreddin Hoca fıkralarının konularına göre sınıflandırılması için bkz.: (Özçelik, 2015: 78-84).

⁸ Nasreddin Hoca hakkında belgelerde verilen bilgiler için bkz.: (Boratav, 2018: 17-27, 101-120; Başgöz, 2005: 15-18; Sakaoğlu ve Alptekin, 2014: 31-52; Köprülü, 2004: 21, 181-183; Duman, 2008: 51-66; Özçelik, 2015: 26-31, 73-77; Okumuş, 2016: 14-15; Görkem, 2016: 66-67; Sağlam, 2008: 32-34; Tavkul, 2005; Molla Nâsreddin Lâtifâleri, 2004: 5).

⁹ Nasreddin Hoca'nın tüm Türk halkının kahramanı olduğuna dair Ali Berat Alptekin hocanın başından geçen bir olay için bkz.: (Kara, 2008: 71).

¹⁰ Nasreddin Hoca hakkında görüşler için bkz.: (Köprülü, 2004: 19; Karabaş, 1981: 236; Başgöz, 2005: 10; Kurgan, 1986: 7, 19; Sakaoğlu, 2005: 13-14; Ögüt Eker, 2014: 88; Tan, 2013: 93-94).

¹¹ Nasreddin Hoca fıkralarındaki deyim ve atasözleri üzerine ayrıntılı bilgi için bkz.: (Ziya Gökalp, 2016: 160-161; Emeksiz, 2013; Kurgan, 1986: 64-60).

anlatıların kaybolmasını engelleyerek onları belirli alana kaydetmeyi sağlamaktadır. Yazı, kesinlik fikrini, güvenilir bilgiyi zaman ve uzamın ötesine taşır (Sanders, 2017: 67).¹²

Sözlü ve yazılı kültür ortamının dışında gelişen teknolojiyle birlikte ortaya çıkan yeni bir kültür ortamı da söz konusudur. İletişimin elektronik aletler vasıtasıyla gerçekleştiği bu ortama elektronik kültür ortamı denilmektedir. Ong (2014: 23-24), bu kültür ortamını ikincil sözlü kültür olduğunu ve telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların sözlü nitelikleri, önce yazıdan çıkıp sonrasında konuşma diline dönüştüğü için de ikincil sözlü kültürü oluşturduğunu belirtmektedir.¹³ Elektronik kültür ortamında kültürel unsurlar yeniden yaratılmakta, kültürün yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına zemin hazırlanmaktadır. Bu kültürel unsurlardan biri Nasreddin Hoca'dır. *TRT Çocuk* adlı kanalda yayımlanan ve Hoca'nın günümüz konularıyla hemhâl olduğu "Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" (URL-3),¹⁴ *Diyanet TV*'de "Şeker Hoca" (URL-4) adıyla yayımlanan çizgi diziler bu duruma örnek teşkil ettiği gibi görselin ve sesin bir arada bulunması da izleyici daha fazla etkilemektedir. Bu kapsamda elektronik kültür ortamındaki görsellik, söz ve yazıya karşı daha baskın hâle gelmiştir. "Bir görüntü, bin kelimeye değer" (Ong, 2014: 19).

Günümüzde elektronik kültür ortamının vazgeçilmezlerinden olan, kültürel ürünleri bünyesinde barındıran ve bunları bize sunan internet,¹⁵ kültürün ana bileşenlerinden birisi olan iletişimin sağlanması açısından da elzem bir görev üstlenmektedir. Kültürün aktarımı dijital ekranlardan yapılmaya, folklorik ürünler elektronik ortamda dönüştürülerek varyantları oluşmaya başlamıştır. İnternet sayesinde tanışılan sosyal medyayla iletişim aracılığıyla da sosyalleşme internet ortamına taşınmıştır. Dolayısıyla elektronik kültür ortamının kollarından birisini sosyal medya oluşturmaktadır. İnternet ortamında yeni mizah ürünleri oluşmuş, sözlü ve yazılı kültürde var olanlar da dönüştürülerek kullanılmaya başlanmıştır.¹⁶ Türk mizahı, internet sayesinde yeni tip, aktör, ortam, vesile, konu, ürün ve araçlarla dönüştürülerek zenginleştirilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır (Özdemir, 2015: 416).

Sosyal medyada da insanlar, internet vasıtasıyla duygu, düşüncelerini istedikleri şekilde (sözlü, yazılı, görsel-işitsel vb.) paylaşmaktadır. Medya sözcüğü, "ortada bulunan" anlamındaki Latince *medius* kelimesinden gelmektedir (Maigret, 2014: 41). Aytaç (2005: 9), medya sözcüğünü "kitle iletişim aracı" olarak tanımlamaktadır. İnsanların medyayı yaygın şekilde kullanması, hayatımızın parçası haline gelmiş olmasıyla medya kültüründen söz etmek mümkündür. Medya kültürü, gerçek kültürün hem yansıması hem de yeniden şekillendirilmesidir (Özdemir, 2015: 10). Sosyal kelimesi "toplumsal" anlamındayken, medya ise iletişim ortamı, iletişim araçları anlamına gelmekte (URL-5), bu şekilde sosyal medya, toplumsal iletişim ortamı olarak değerlendirilebilmektedir. Sosyal medya, insanın doğa dışındaki yeni bir varoluş alanıdır. Eski dönemlerde kişi, bir kahramanlık gösterdiğinde isim alır, halk arasında tanınır, ünü artardı. Günümüzde ise popülerlik, tanınırlık ve ünlü olma gibi durumlar sosyal medyadaki takipçi, abone sayısı, beğeni ve yorumlarla sağlanmaktadır. Sosyal medyada insanlar, spor, siyaset, politika, magazin, belirli olaylar vb. hakkında duygu ve

¹² Sözlü kültür ve yazılı kültür hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Ong, 2014; Sanders, 2017; Assmann, 2015).

¹³ Bu düşünceye karşıt bir görüş için bkz.: (Sanders, 2017: 49).

¹⁴ "Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" adlı çizgi dizisi üzerine hususi bir çalışma için bkz.: (Avcı, 2020).

¹⁵ İnternet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Özdemir, 2015: 387-426).

¹⁶ "Nasreddin Hoca ve MSN:

Hoca internette sanal sörf sırasında tanıştığı ve gerçek yüzünü görmediği bir kadınla evlenir. Gerdek gecesinde kadının çirkin olduğunu görür ve uzunca bir seyahate çıkar. Hoca seyahatte iken karısı, kendisine "MSN listeme kimi ekleyeyim" diye bir ileti atar. Bunun üzerine Hoca:

- "Beni ekleme de kimi eklersen ekle" şeklinde iletisiyle karşılık verir" (Özdemir, 2015: 419).

düşüncelerini dile getirmektedir. Bu dile getirilen mevzular anında geniş kitlelere ulaşabilir.¹⁷ Dünya bir han olarak düşünülürse, hancının da medya özellikle de sosyal medya olduğu rahatlıkla söylenebilir. Sosyal medyanın haber ve bilgi verme, toplumsallaştırma, eğlendirme, kültürel değerlerin korunması, kamuoyu oluşturma, tanıtım, eğitim gibi işlevleri olduğu da belirtilmelidir.¹⁸

Ünü Akşehir ve çevresini aşan Nasreddin Hoca, deyişleriyle de milli bir kültürün parçası olmasının yanında evrensel kültür ögesi olarak da yaşamaktadır (Güvenç, 2020: 48). Sosyal medya dünyasında Nasreddin Hoca adına oluşturulmuş pek çok profille, hespla karşılaşmaktadır. Bu profiller, yaklaşık 800 yıl önce yaşamış Nasreddin Hoca'nın günümüzde sosyal medya platformlarında gönderi paylaştığını, fotoğraflar attığını, günümüzdeki olayları hicvettiğini, güldürdüğünü, güldürürken düşündürdüğünü göstermektedir. Bu durum Nasreddin Hoca kişinin ölmüş olsa da tip olarak yaşadığına işaretir. Avcı'nın da söylediği gibi (2020: 568) bir fıkra tipi olarak Nasreddin Hoca “daima güncellenen ve yeni kültür çevrelerine ayak uyduran bir yapıya sahiptir”.

Twitter'da Nasreddin Hoca

“Twitter, 2006 yılında Jack Dorsey tarafından geliştirilmiş bir sosyal ağ ve mikroblog sitesidir” (Özutku vd., 2014: 127). Twitter, kısa yazılarla gündemi değerlendirme, duygu ve düşünceleri ifade etme şeklinde kullanılan, paylaşılan gönderilerin (tweet) karakter sınırlandırmasına (280 karakter) tabi olmasıyla kullanıcıların yazacaklarını kısa ve öz bir şekilde yazmasını sağlayan sosyal medya platformudur. Fıkraların da kısa oluşu Twitter'ın bu özelliği ile uyumaktadır. Paylaşımlar hashtag (#) adı verilen ortak etiketleme yöntemi ile yapıldığında büyük bir sanal cemaatin dikkatini çekmektedir (Özutku vd., 2014: 89).

Twitter'da Nasreddin Hoca adına kurulan sayılması güç hesaplar vardır ve bunların tümünü incelemek neredeyse imkânsızdır. İncelenen hesapların pek çoğu pasif durumdadır. Pasif olan hesaplarda Nasreddin Hoca kimliğinden faydalanarak kişiler, kendi kimliklerini gizleyip siyasi paylaşımlarda bulunmuş, siyasi paylaşımları alıntılamış, eleştiriler yapmışlardır. Bu şekilde mizahın eleştirel yönünden faydalanarak, karşıdaki kişiyi alt etme amacıyla kullanıldığı görülmüştür.¹⁹ Aktif olan hesapların birçoğunda ise diğer kullanıcıları etkileme ve dikkat çekme amacıyla paylaşımlar ve yorumlar yapıldığı görülmektedir. Bir Nasreddin Hoca adlı hesap “*beni takip eden yok mu? Fıkralarımı anlatıp durur, hakkımda güzel sözler söyler ama takip etmezsiniz öyle mi? ben yapacağımı bilirim.*” (URL-6) şeklinde Nasreddin Hoca'ya ilgi gösterilmemesinden şikâyetçi olduğunu dile getirmektedir.

Nasreddin Hoca'nın “Hocalık” (dini konularda ilim sahibi olan kimse) vasfından yararlanılmasıyla dini paylaşımlar yapan profillere de rastlanmıştır. Kullanıcıların paylaşımlarını Nasreddin Hoca'nın “Ya tutarsa” fıkrasına göndermede bulunarak hususi görüşlerine göre dönüştürdükleri de görülmektedir:

“-Hoca: Fenerbahce- Ajax maci banko FB Kazanir.
+6sli, Tsli, Bjkli: amann! Hoca FB kazanamaz.
-Hoca, ya tutarsa!” (URL-7).

Nasreddin Hoca adlı hesaptan yapılan bir paylaşım ise Hoca'nın elektronik kültür ortamında yeniden yaratılmasını düşündürür niteliktedir: “yeni şeyler söylemek lazım” (URL-

¹⁷ Sosyal medya hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Özutku vd., 2014).

¹⁸ Bu işlevlerin birçoğu William R. Bascom'un (2014) folklorun işlevleri olarak belirlediği başlıklarla uyumaktadır.

¹⁹ Mizah kuramlarından birisi olan “Üstünlük Kuramı” hakkında bilgi için bkz.: (Morreal, 1997: 8-23; Ögüt Eker, 2014: 141-143).

8). TRT Çocuk kanalında yayımlanan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” adlı çizgi dizisiyle aynı adı paylaşan hesapta Nasreddin Hoca üslubu ile paylaşımlar yapılmış ve yapılan paylaşımlara cevaplar verilmiştir. Sözgelimi, “*Arkanızı kollayın arkanızı! Önden gelen tehlikeyi eşek de görür!*” (URL-9). Ayrıca “Kazan Doğurdu” fıkrasının bir bölümü alınıp küfürlü bir şekilde dönüştürüldüğü de görülmektedir: “*sonra döndüm dedim ki tabi doğurur *mına koymuşssun kazanın*” (URL-10). Kırmızı (2022: 6), Twitter’da anonim hesaplar üzerine yaptığı bir araştırmada hesapların attığı tweetlerde argo ve küfrün yaygın olarak kullanıldığını bildirmektedir. Bu kapsamda Nasreddin Hoca’ya da Twitter’da müstehcen bir kimlik atfedilmiştir.

Twitter’da Nasreddin Hoca’ya ait elliye yakın profil incelenmiştir. “Nasrettin Hoca” adına yapılan profil araştırmasında ise genellikle kurum ve kuruluşlara ait hesaplar ortaya çıkmaktadır. “Nasreddin Hoca Fıkraları” şeklindeki aramada ise herhangi bir profile ve sayfaya rastlanmamıştır. Nasreddin Hoca adına açılan profillerin bir kısmının siyasi amaçlı (siyasi olayları eleştiri vb.) kullanıldığı görülmekle birlikte önemli bir kısmının ise aktif olmadığı, herhangi bir paylaşımda bulunmadığı ya da çok kısıtlı paylaşım yaptığı (en fazla 4-5), kalan kısıtlı sayıdaki hesapların ise gündemi eleştirme, dinî ve mizahi içerikli paylaşım yapma vb. amaçlar taşıdığı tespit edilmiştir. Kişiler genellikle kendi düşüncelerini Nasreddin Hoca mizahının gölgesinde ifade etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla halk, kendilerinin söyleyemediklerini fıkra tipleri üzerinden söylemeyi, yazmayı, çizmeyi ve aktarmayı amaçlamıştır (Uygur, 2017: 186).

Mizahın gücünden hemen her ortamda yararlanılabilmektedir. Bu ortamlardan birisi de siyasi alandır. Bu kapsamda halk, kendi görüşlerini geçerli kılmak için Nasreddin Hoca’dan yararlanmaktadır. İnsanlar, düşüncelerini Nasreddin Hoca ile destekleyip örneklendirerek geçerlik kazandırmaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarının dönüştürülmesi veya Nasreddin Hoca tipinin kullanarak yeni fıkralar ortaya konulması; sözlü kültür içerisinde dikkat çekebilmesi, karşı tarafı etkileyebilmesi, popüleritesinin artırılması için adına bağlanarak anlatılan fıkraları, hikâyeleri, olayları hatırlatmaktadır.

Nasreddin Hoca ile ilgili paylaşımlara bakıldığında ise fıkraları ile gündem değerlendirilmekte, yaşanan olaylar yorumlanmakta, sistem eleştirileri yapılmaktadır. Twitter’da Nasreddin Hoca’nın ya tutarsa, kazanın doğurması, parayı veren düdüğü çalar, kediet, yorgan fıkraları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Siyaseten karşı tarafı alt edebilmek ve eleştirmek amacıyla kullanılan fıkra sayıları oldukça fazladır. Bunlardan birisinde parti başkanının partisinin ana muhalefet ve iktidar olacağını söylediği habere yapılan yorumu “Ya Tutarsa” sözü ile cevap verilmesi şeklindedir (URL-11). “Ya tutarsa” ve “Gönüllere maya çaldım” ifadeleri Twitter’da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bunların yaygın bir şekilde kullanılmasında Türk pop müziği sanatçılarından Gülşen’in “Ya tutarsa” (URL-12) adlı şarkısı da etkili olmuştur ve geleneğin dönüştürülmesi ile gelecek kuşaklara aktarılmasında da etkilidir. Şarkıdaki ilgili kısım şöyledir:

“Ben ne mi yaptım Allah’ım
Aşkın içine düştüm kaldım
Hoca Nasrettin gibi
Gönüllere maya çaldım
Ya tutarsa, ya tutarsa...”

Kayda değer bir süredir hayatımızda olan ve tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs süreci içerisinde sağlık olanakları iyi olmayan pek çok ülke diğer ülkelerden yardım almıştır. Dünya ülkelerine en çok yardımda bulunan ülkelerden birisi de Türkiye’dir. Türkiye’nin zengin

olan ABD'ye yardımda bulunmasını eleştiren bir Twitter kullanıcısının paylaşımı ise şu şekildedir:

- “ABD'ye tubbi yardım yapmışız. Akluma Nasrettin Hoca fıkrası geldi. Nasrettin Hoca'ya sorarlar:
- Hocam bu yıl fitreni kime vereceksin?
Hoca gayet sakin bir sesle:
- Köyün zenginine
- Aman hocam, o kadar fakir varken niye zengine veriyorsun?
- Vallaha ben Allah'ın işine karışmam. O kime veriyorsa ben de ona veririm”* (URL-13).

Durumundan şikayetçi olan bir sağlık çalışanının, diğer sağlıkçıların da birlik olup toplu istifa etmesi gerektiği ifadesine karşılık veren bir kullanıcı Nasreddin Hoca'nın Timur'un filleri fıkrasını örnek göstermiştir: *“Yapalım yapmasına da sonunda Timur'la Nasreddin Hoca'nın hikayesine döner bu iş eminim”* (URL-14).²⁰ Koronavirüs kısıtlamaları eleştirilirken de Nasreddin Hoca'dan yararlanılmıştır. Bazı kişilere dışarı çıkma kısıtlaması uygulanırken, kimileri de farklı sebepler dolayısıyla (iş vb.) bu kısıtlamadan muaf tutulmuştur. Bir kullanıcı da *“Biraz da biz ölelim”* fıkrasını hatırlatarak durumu eleştirmiştir: *“Meshur fikra malûm; Nasreddin Hoca ile birisi etli pilav yiyor. Hoca'da kaşık var adamda kepçe. Hoca bir kaşık alana kadar adam kepçeyle üç kaşık kadar alıp” aman öldüm” diyor. Hoca dayanamamış kapmış kepçeyi ve "biraz da biz ölelim" demiş. Anladık ;)”* (URL-15). Cumhurbaşkanı himayesinde yapılan “Kabine Toplantıları”nda farklı konularla ilgili birçok karar alınmakta, bu durum da izleyicilerin/dinleyicilerin aklını karıştırmaktadır. Bu durumu belirtmek ve ne yapılması gerektiğini ifade etmek amacıyla bir kullanıcı Nasreddin Hoca'nın “Bilenler bilmeyenlere anlatsın” fıkrası ile durumu izah etmiştir. Yakın zamanda oldukça popüler olan kripto paralarla kullanıcılar paralarını artırmakta veya var olan paralarını kaybetmektedir. Para kazandıklarında mutlu olan, sevinen kişilerin, kaybettiklerinde üzülmeleri, sistemi suçlamalarını eleştiren bir kullanıcı bu durumu ifade edebilmek için Nasreddin Hoca'nın “Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun” şeklinde olan ifadesini, kazanın yerine tencereyi koyarak anlattığı görülmektedir (URL-16).

Times Higher Education (THE) 2021 Üniversiteler sıralamasında beklemediği bir sonuçla karşılaşan kullanıcı, bu durumdaki şaşkınlığını dile getirip sıralamaların mantıklı olmadığını düşünen kullanıcıya Nasreddin Hoca'nın kazanın doğurması fıkrasını dönüştürüp duruma uygun hale getirerek, *“Nasreddin Hoca hayatta olsaydı, "ÖzÜ'nün THE sıralamasında İstanbul, İTÜ ve ODTÜ'nün önünde olduğuna inanıyorsun da niye Çankaya Üniversitesi'nin birinci olduğuna inanmıyorsun?" derdi”* (URL-17) şeklinde durumu açıklamıştır. Geçmişin izlerini taşıyan Türk mizah anlayışında gelenek geleceğe bu dönüşümler sayesinde aktarılmaktadır (Uygur, 2017: 184). Son dönemlerde gündemde olan olaylardan birisi de Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Doğu Akdeniz ve Ege Denizi krizidir. Yunanistan'ın Ege Denizi'nde silahlandırmaması gereken adaları silahlandırması ve Doğu Akdeniz'de yaşanan meseleyi Ege Denizi'ne taşımasını eleştiren bir kullanıcı, Nasreddin Hoca'nın yorgan fıkrasını örnek vererek konuyu açıklığa kavuşturmuştur: *“D.Akdeniz'de tutar dalları yok. Kavgayı Ege'ye taşıyıp orası üzerinden hesap görmek istiyorlar. Nasreddin Hoca'nın yorgan kavgası hikayesi..”* (URL-18). Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere folklor ürünleri güncel konularla ilişkilendirilip internet kullanıcılarına sunulmaktadır (Güvenç, 2014: 37-38).

²⁰ Timur, Nasreddin Hoca'nın bulunduğu köye beslenmesi ve büyümesi için bir fil vermiştir. Köydeki alanlara zarar verdiği, köydeki besinleri tükettiği gerekçesiyle köylüler filden şikayetçi olmuşlar ve bu şikayetlerini Timur karşısında dile getirmek için Nasreddin Hoca ile konuşmuşlar. Nasreddin Hoca ile yola çıkan köylüler, yolda birer birer ayrılmaya başlamışlar. Sonunda Nasreddin Hoca, Timur'un karşısına çıktığında arkasında kimsenin kalmadığını görünce, köylülere ders olabilmesi açısından Timur'a, köylülerin filden çok memnun kaldıklarını ve bir fil daha istediklerini belirtmiştir. Bu durumdan memnun kalan Timur, köye bir fil daha göndermiştir.

Nasreddin Hoca'nın Twitter profilleri, ona ithaf edilen ya da onun fıkraları üzerine paylaşımlar, verilen yanıtlar, yapılan eleştirilerle mevcuttur. Nasreddin Hoca, Twitter'da genellikle göle yoğurt mayalama (ya tutarsa), eşeğe ters binme, hırsızın hiç mi suçu yok gibi fıkralarıyla ön plana çıkmış, fıkralarının da genellikle kalıp ifadeleri kullanılmıştır. Twitter'da Hoca, kimi konulara açıklık getirme, konudan çıkarılması gereken dersi etkili bir şekilde sunma, siyasi vb. konularda Nasreddin Hoca'nın gölgesi altında paylaşım yapma, olayları eleştirirken onu sözcü olarak kullanma gibi işlevler taşımaktadır. Nasreddin Hoca tipi, dönüştürülerek kullanıldığı gibi hazır olarak da tüketilmiştir.

Facebook'ta Nasreddin Hoca

Facebook, insanların akrabaları, arkadaşları, çevreleri ile sözlü, yazılı veya görsel bir biçimde iletişime geçip paylaşım yapabilmelerini sağlamaktadır. Mark Zuckerberg öncülüğünde 2004 yılında Harvard Üniversitesi kampüsünde kullanılmaya başlanan uygulama, 2005'ten itibaren dünyaya açılmıştır (Özutku vd., 2014: 60). Facebook'ta görsellik daha ağır basmaktadır ve hemen her konuda paylaşım yapılmakla birlikte bu konulardan birisini de mizahi ürünler oluşturmakta, bunlar arasında Nasreddin Hoca ve fıkraları da önemli bir yer tutmaktadır. Facebook'ta Nasreddin Hoca hakkındaki verilere genel olarak bakılırsa fıkraların normal halleriyle (kısaltılmadan) paylaşıldığı, - çoğunlukla- dönüşüme uğramadığı ayrıca olayları, durumları eleştirmek amacıyla kullanılmadığı da görülmüştür. Bu platformda fıkralara genel itibariyle tüketim merkezli yaklaşımıştır. Bunun yanında kimi fıkralar görsel bir zemin üzerinde paylaşılmıştır.

Facebook bünyesinde de Nasreddin Hoca adına oluşturulmuş pek çok hesapla karşılaşmıştır. Bu hesapların kayda değer kısmında kişiler kendi düşünceleri, duyguları, eleştirilerini Nasreddin Hoca adı altında yapmaktadırlar. Günümüzde bünyesinde mizahi öğeler barından anlatı türleri görsellerle bütünleştirilerek sunulmaktadır (Güvenç, 2018: 108). Nasreddin Hoca ile ilgili olarak paylaşılan fotoğraflarda Nasreddin Hoca görselleri, heykelleri, görsel üzerinde fıkraların paylaşıldığı görülmüştür.

Videolar kısmında ise Nasreddin Hoca'nın üç papazı Müslüman ettiği video yaygın bir şekilde paylaşılmıştır. Bunun yanında TRT Çocuk kanalında yayımlanan *Keloğlan Masalları* adlı çizgi dizide Nasreddin Hoca'ya yer verilen video ile *Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu* adlı çizgi diziden kesitler yer almaktadır. Nasreddin Hoca adıyla kurulan pek çok sayfanın kayda değer kısmı özel işletmelerin aittir. Geri kalanları ise Nasreddin Hoca adına kurulsa da birçoğu Nasreddin Hoca dışında paylaşımlara yer vermiş ya da pasif durumdadırlar. Konumuz dahilinde yapılan paylaşımların kimilerinde toplumsal konuların eleştirel bir dille aktarıldığı görülmüş, bahse konu olan örnek Görsel 2'de verilmiştir. Facebook'taki kimi paylaşımlar aşağıdaki gibidir:

Nasreddin Hoca ile ilgili karikatürlere de rastlanmakta ve bunların diğer internet sayfalarından alınıp Facebook'ta tüketildiği düşünülmektedir.

Görsel 1: Görsel Üzerinde Fıkra (URL-19).

Görsel 2: Görsel Üzerine Yazı (URL-20).

Görsel 3: Görsel Üzerinde Fıkra (URL-21).

Görsel 4: Nasreddin Hoca Karikatürü (URL-22)

Nasreddin Hoca fıkrası ile koronavirüsten nasıl, ne zaman kurtulabiliriz konusunda ders verildiği, konuya açıklık getirmek amaçlandığı görülmektedir:

“Covid-19’u NE ZAMAN YENERİZ?

Nasreddin Hoca bir gün tarlasında çalışırken oradan geçen bir genç kendisine şöyle seslenmiş: Kolay gelsin baba! Falan köye ne kadar zamanda gidebilirim?

Hoca, hiç oralı olmamış, sanki soruyu duymamış gibi işine devam etmiş.

Genç adam aynı soruyu daha yüksek sesle bir daha sormuş. Hoca yine oralı olmayınca adam içinden "sağır mıdır nedir bu adam?" diye düşünerek bir daha var gücüyle seslenmiş:

Heeey hemşerim! Sana söylüyorum duymuyor musun! Şu köye ne kadar zamanda varabilirim diye soruyorum, bir cevap versene!...

Hoca yine cevap vermeyince adam "bu adam ya sağır, ya bunak, ya da başka bir derdi var" diye düşünerek Hoca'dan ümidini kesmiş ve yürümeye başlamış.

Biraz yürüdükten sonra arkasından Hoca'nın şöyle seslendiğini işitmiş:

“Oraya tam iki saatte varırsın.”

Üç kere sorduğu halde sorusuna cevap alamadığı için canı zâten sıkın olan adam iyice sinirlenmiş ve demiş ki:

Yâhu sen ne biçim adamsın, mâdem biliyordun, şunu baştan söyleseydin ya!

Hoca'nın cevabı pek müridâne olmuş:

Evlâdım! Ben köyün hangi mesâfede olduğunu gâyet iyi biliyorum ama senin yürüyüşünü görmeden, ne kadar zamanda oraya varabileceğini nasıl söyleyebilirdim ki?...

''' Evet corona ile verdiğimiz mücadelede kazanma zamanını bizim atacağımız adımlar belirleyecek. Kurallara ne kadar uyarız, kendimizi ne kadar dinler, ne kadar motive edersek''' (URL-23).

Facebook'ta Nasreddin Hoca adına oluşturulan gruplar da incelenmiş, bu gruplarda Nasreddin Hoca paylaşımlarına rastlansa da çoğunlukla dinî gönderiler, özlü sözler ve Temel fıkraları paylaşılmıştır. Facebook'ta Nasreddin Hoca ve fıkralarıyla ilgili paylaşımlar genel olarak görsel üzerine fıkraların yazılması suretiyle gerçekleştirilmiştir. Twitter'dan farklı olarak Facebook'ta fıkralar -çoğunlukla- dönüştürülerek değil, hazır olarak tüketilmiştir. Nasreddin Hoca adına oluşturulan hesapların büyük çoğunluğu ise onun gölgesinde paylaşımlar yapmak adına kullanılmaktadır.

Instagram'da Nasreddin Hoca

Instagram, Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından 2010 yılında fotoğraf paylaşım platformu olarak kurulmuştur (Özutku vd., 2014: 136). Başlarda fotoğraf paylaşım uygulaması olsa da sonraki dönemlerde video paylaşılır hâle de gelmiştir. Uygulamada görsellik hâkimdir ve görselleri yazıyla desteklemek mümkündür. Nasreddin Hoca adını taşıyan hesapların bir kısmında bir aktivite veya paylaşım görülemez, bir kısmının okul adına açılan hesaplar, bazılarının kişisel amaçlı, kimilerinin de Nasreddin Hoca adının dernek, vakıf, organizasyon, hamam ismi olarak kullanılıp bunların oluşturduğu hesaplar olduğu saptanmıştır. Bu adla kurulup dini paylaşımlar yapan hesaplar da bulunmaktadır. Birçok hesaba ise gizli olmasından dolayı erişim sağlanamamıştır. Bir hesapta ise mizahi içeriklere sahip olursa da Nasreddin Hoca ile ilgili bir paylaşım rast gelinmemiştir. Bunların dışında erişilebilen ve konumuz açısından değerlendirilmeye tabi tutulabilmiş hesaplar arasında aktif bir hesaba rastlanılmamıştır. Bu hesapların birçoğunda paylaşılmış olan görseller, Facebook'taki görsellerin aynısını (görsel üzerinde fıkraların olduğu) oluşturmaktadır. Hesaplardan birisinde bir kitaptan absürt bir fıkra görüntüsü paylaşılmıştır. Bu fıkra şu şekildedir:

“Hoca’ya;

- *Yüz yaşındaki adamın, yirmi yaşındaki hanımından çocuğu olur mu? diye sormuşlar.*
- *Yirmi beş – otuz yaşlarında komşuları varsa olur, demiş.”* (URL-24).

Aşağıda Instagram'da Nasreddin Hoca adına oluşturulan hesaplarda rastlanan birkaç görsele yer verilmiştir. Görsel 5, Görsel 6 ve Görsel 7'de verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Nasreddin Hoca, toplumsal bellekte kavuklu, sakallı, üzerinde kaftanı eksik olmayan ve eşeği üzerinde bir tip olarak düşünülmektedir.

Görsel 5: Nasreddin Hoca
(URL-25).

Görsel 6: Nasreddin Hoca
(URL-26).

Görsel 7: Nasreddin Hoca
(URL-27).

Buna karşılık özgün paylaşımların yer aldığı bir profil var olsa da etkileşimi düşük olduğu gibi paylaşımları da sınırlıdır ve belirli zaman aralıkları ile paylaşım yapıldığı (yaklaşık

ayda bir paylaşım yapılmaktadır) görülmüştür. Bahse konu olan bu profil *TRT Çocuk*'ta yayımlanan *Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu* çizgi dizisi adına oluşturulmuştur (URL – 28). Burada yapılan paylaşımlarda bahsedilen çizgi diziden kesitler yer almakla birlikte Türk kültürü ile İslâm inancındaki bayramlar ve önemli günler de -bu çizgi dizideki- Nasreddin Hoca görseli ile kutlanmaktadır. Sözlü kültür ortamından alınan Nasreddin Hoca'nın televizyonda çizgi film olarak yayımlanması ve belirli bir işlev doğrultusunda sosyal medyada yeniden kullanılması medyalararasılığa da örnek teşkil etmektedir. Nitekim Abalı (2018: 2433), Nasreddin Hoca gibi geleneksel Türk anlatı kahramanlarının sözlü ve yazılı kültürden sonra görsel medyada film, dizi ve çizgi film olarak kayda alınıp dijital ortamda yeniden yaratılmasını medyalararasılıkla ilişkilendirmektedir. Bunun yanında Nasreddin Hoca ile ilgili sorular sorularak, kullanıcılar da aktif hale getirilmektedir. Bahsedilen konularda örnekler Görsel 8, Görsel 9 ve Görsel 10'da verilmiştir.

Görsel 8: Nasreddin Hoca
(URL-29).

Görsel 9: Nasreddin Hoca
(URL-30).

Görsel 10: Nasreddin Hoca
(URL-31).

Araştırma esnasında Nasreddin Hoca fıkralarını video ile ifade eden hesaba da rastlanılmıştır. Twitter ve Facebook'tan farklı olarak Nasreddin Hoca'nın Instagram'da fıkralarından ziyade heykelleri, yaşatıldığı ortamlarda (okullar vb.) yapılan etkinliklerin video veya fotoğraf olarak paylaşılması, bilgi içerikli paylaşımları ve görselleri ile var olduğu görülmektedir. Nasreddin Hoca ile ilgili yapılan etkinlikler (genellikle anaokullarında çizim, fıkra anlatımı, canlandırma vb.), bilgiler, kitaplar vb. paylaşılmıştır. Instagram'daki paylaşımlarda -diğer platformlara göre- belirgin bir azlık vardır ve yapılan paylaşımların etkileşimleri (beğeni, yorum vs.) de düşüktür. Buna karşılık yapılan etkinliklerle Nasreddin Hoca genç kuşaklara aktarılmakta, bunların dijital ortama yüklenmesiyle diğer anne-babaların çocuklarıyla veya öğretmenlerin öğrencileriyle (vb.) bu şekilde etkinlikler düzenlemesi açısından örnek teşkil etmektedir. Instagram üzerinde Nasreddin Hoca geleneğinin yaşatılabilmesi için daha sağlıklı hesapların varlığı ile gönderilerin paylaşılması gerektiği düşünülmektedir.

Youtube'da Nasreddin Hoca

2005 yılında bir video barındırma web sitesi olarak kurulan Youtube, 2006 yılında Google tarafından satın alınarak bugünkü küresel video paylaşım aracına dönüştürülmüştür (Özutku vd., 2014: 145). Youtube, futbol, şarkı/türkü, siyaset, oyun, güzellik, eğlence ve bilgi (vb.) içerikli videoların paylaşıldığı bir platformdur. Youtube'da Nasreddin Hoca adında 40 kanal²¹ ile karşılaşılmuştur. Bu kanalların büyük çoğunluğunda herhangi bir paylaşım

²¹ Kanal ifadesi, Youtube'daki hesapları ifade etmektedir.

görülmemiş veya Nasreddin Hoca ile ilgisiz paylaşımlar görülmüştür. Nasreddin Hoca fıkralarının paylaşıldığı kanallarda da kısıtlı video paylaşıldığı, kısıtlı izlenme oranına sahip oldukları ve kanalların aktif olmadıkları saptanmıştır. Bu kanallarda ekrana görsel konularak kişiler fıkraları kendi ağızlarından anlatmışlardır. Bu görseller genelde hareketsiz olsa da hareketli olan görseller (animasyon) de bulunmaktadır. Bu kanallarda yaygın olarak anlatılan fıkralar “Kazan doğurdu” ve “Ya tutarsa”dır. *Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu* adlı çizgi dizi adına oluşturulmuş Youtube kanalı vardır ve bu kanalda çizgi dizinin bölümleri yayımlanmaktadır.²² Bu çizgi dizide geçmişten günümüze gelen Hoca, günümüz koşullarına bir grup gençle ayak uydurmaya çalışmakta, mizahi ve zeki kimliği ile çocuklara örnek teşkil edebilecek ve onların anlayabileceği şekilde mesajlar vermektedir (URL-32).

Nasreddin Hoca şeklinde arama yapıldığında ise *Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu* ile *Diyanet TV*’de yayımlanan “Şeker Hoca” adlı çizgi diziler karşımıza çıkmaktadır. “Şeker Hoca”da Nasreddin Hoca fıkraları dijital ortamda yeniden canlandırılmaktadır. Bunların dışında Nasreddin Hoca fıkralarının anlatıldığı birçok video yer almaktadır. Bu videolarda genellikle ipe un sermek, ya tutarsa, kazan doğurdu, kedi-et fıkraları anlatılmıştır. Youtube’da Nasreddin Hoca filmleri, çizimi, filmlerden/dizilerden kesitleri, animasyonları, fıkralarının anlatımı ve Nasreddin Hoca hakkında bilgi veren “Nasreddin Hoca kimdir?” başlıklı videolar bulunmaktadır. Ayrıca *TGRT FM* kanalında “Arkası Yarın Ramazan Nasrettin Hoca” şeklinde Nasreddin Hoca ile ilgili hikâyelerin anlatıldığı radyo programları da Youtube’da yayımlanmıştır. En çok izlenen video *Diyanet TV*’nin 2017’de paylaştığı “Şeker Hoca – Uzun Metraj” (7,892,410 görüntülenme, URL-33) iken yine aynı kanalın aynı yılda paylaştığı “Şeker Hoca – Uzun Metraj 2” (5,661,796 görüntülenme, URL-34) adlı videoda en çok izlenen ikinci videodur. Nasreddin Hoca adını taşıyıp en çok izlenen video ise *TRT Çocuk* kanalının paylaştığı ve *TRT Çocuk*’ta yayımlanan “Keloğlan” adlı çizgi diziye konuk olan Nasreddin Hoca’nın yer aldığı, 2014 yılında “Keloğlan/Nasreddin Hoca” adıyla paylaşılmış (2.555.404 görüntülenme, URL-35) videodur.

Nasreddin Hoca’nın Youtube’da zengin içeriklerle yer almaktadır ve âdeta yeniden yaratılmıştır. Hoca hakkında Youtube’a hâlâ videolar yüklenmekte, bu şekilde hem üretimin hem de tüketimin olduğu görülmekte ayrıca kişilerin belleğindeki canlılığını korumasını sağlanmaktadır. Youtube’da fıkra çeşitliliği vardır ve dolayısıyla izleyicilerin Nasreddin Hoca’yı farklı açılardan tanımalarına olanak tanınmıştır. Nasreddin Hoca’nın mizahi, zeki kimliği ve hazırcevap kişiliğinin Youtube’da da korunduğu ve zenginleştiği görülmüş; zengin bir görselliğin var olduğu, bu şekilde Hoca’nın Youtube’da aktif olduğu saptanmıştır.

Ekşi Sözlük’te Nasreddin Hoca

Sloganı “Kutsal bilgi kaynağı” olan ve katılımcı yazarların yorumlarını içeren site 1999’da Sedat Kasapoğlu tarafından kurulmuştur (URL-36). Bu sitede belirli başlıklar bulunmaktadır ve kullanıcılar da bu başlıklarda belirtilen konularla ilgili düşüncelerini paylaşmaktadır. Oldukça özgür bir platform olan Ekşi Sözlük, bundan dolayı cezalar da almıştır. Sitede paylaşılan gönderilerde bilimsellik, nesnellik veya tarafsızlık aranmadığı gibi argo vb. ifadeler de kullanılmaktadır.

Ekşi Sözlük’te “nasreddin”, “nasreddin hoca”, “nasreddin tusi”, “nasreddin hoca üniversitesi”, “bursa’daki nasreddin hoca heykeli”, “noel baba ve nasreddin hoca arasındaki farklar”, “Karabağlar belediyesin’in nasreddin hoca heykeli”, “molla nasreddin”; “nasrettin”, “nasrettin hoca”, “nasrettin hoca göl fıkrasındaki mantık hatası”, “nasrettin hoca aslında kürt

²² 19.04.2022 tarihi itibarıyla Youtube en fazla aboneye sahip Nasreddin Hoca kanalındır (11,5 bin).

olması”, “emprovize nasrettin hoca fıkraları”, “konya’daki nasrettin hoca heykeli”, “yunanlıların nasrettin hocayı sahiplenmesi” gibi başlıklar bulunmaktadır. Buna ek olarak “nasreddin”, “nasreddin hoca”, “nasreddin hocadan ayar yiyen adam”; “nasrettin, “nasrettin hocaya ozen motora ters bin”, “nasrettinhoca” isimli yazarlar (kullanıcılar) yer almaktadır (URL-37).

Sanal âlemdede yer alan mizah sitelerinde Türk toplumunun birçok yanını eleştiren örnekler bulunmaktadır (Özdemir, 2015: 243). Ekşi Sözlük de bunlardan birisidir. Kullanıcılar tarafından “nasreddin hoca üniversitesi” başlığı altında Akşehir’de bu adla bir üniversitenin açılması ve bu üniversitede mizah, edebiyat, sanat gibi eğitimlerin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Nasreddin Hoca’dan feyz alıp test şeklinde olan bir sınavda soruların tümünü sallayıp sınav kağıdına “Ya tutarsa” yazmak istendiği, derslerin alaylı ve eğlenceli geçeceği belirtilmiştir (URL-38).

Kullanıcılar arasında Nasreddin Hoca ve Noel Baba karşılaştırılmasında çoğunlukla Nasreddin Hoca’yı tercih ettikleri, onu bir kahraman, iyi bir kimse olarak gördükleri; Noel Baba’nın ise ‘hiçbir babalıklarını görmediklerini’ belirtmişlerdir. Bu konuda dikkat çeken kimi gönderiler aşağıda verilmiştir:

“Noel baba, 'bütün çocuklara karşılıksız armağan verme' gibi ütopyik, imkansız bir fikrin kolpa kahramanıdır... nasreddin hoca, 'parayı ver düdüğü çal' dürüstlüğüyle realist ve sahici bir kimsedir.”
“Noel baba maddecidir, nesnelere sayesinde ün yapmıştır...nasreddin hoca, paraya çevrilemeyecek bir zenginlik kaynağıdır, ruhu ve zekâyı besler...”
“Noel baba,herhangi bir babalığını görmediğimiz bir "baba"dır... nasreddin hoca, hepimizin hocasıdır!!!”
“Noel baba'nın olayı geyiktir, hoca'nın ise eşek.” (URL-39).

Bu şekilde Nasreddin Hoca tipinin önemini kavranabildiği görülmektedir. Hoca’nın fıkraları, fıkralarının cinsel dönüşümü, hakkında bilgiler, tanımlamalarına karşılaşılan “Nasrettin Hoca” başlığından bir örnek şöyledir:

*“- Nasreddin hoca göle yoğurt mu çalın nabın, ayrıyette kıcının çatalı görünüyö
 - hah.. bi sen eksiktin. yoğurt benim diil mi lan ibibik, göle de çalarım, kötümde sürerim, zktir
 git, daşı attığım gibi yararım kafanı.
 - vuramassın ki.. tutturamassın kiii...
 - ya tutarsa..
 - göl mayalanmaz lan hoca... bunadın sen.
 - siz öyle sanın.. ben tarihe geçecem ama sizin adını bile bilinmicek sığırlar sizi.” (URL-40).*

Nasreddin Hoca’nın dönüştürülmüş fıkralarına yer verildiği diğer bir başlık “emprovize nasrettin hoca fıkraları” şeklindedir. Doğaçlama anlamına gelen emprovize başlığından örnek olarak aşağıdaki fıkra verilmiştir:

*“Bir zaman ekonomik kriz zamanı nasrettin hoca'yi imf'cadirina davet etmişler..
 kotarelli bas kösede, buyur hoca demis sana 2 çift lafım var:
 gecen sene sana borc tencere verdik, naptin o tencereleri
 hoca cikarmis tencereleri geri vermis.. bir de kucuk cezve vermis
 kotarelli sormus bu ne diye
 hoca tencere dogurdu demis, kotarelli cok sevinmis bu olaya..
 neyse ertesi sene yine ekonomik kriz olmus, hoca imf'den paslanmaz tencere seti borc almıs,
 kotarelli borcu istemek icin hocayi cagirmis yine
 hoca bir düzine beyaz akropal fincan cikarmıs,
 kotarelli sasirmis bu ne hoca ne demis
 hoca da:
 tencereler deli dana hastaligına yakalandi telef oldu bunlar da kemikleri al götüne sok bir dahaki sefer
 de adam gibi tencere ver demis.” (URL-41).*

Bunun dışında “Ya tutarsa” fıkrasının farklı bir konuya uyarlanmasıyla karşılaşılmaktadır.

Nasrettin hoca bir gün maça gitmiş. arkadaşları, "yahu naso maç kaç kaç biter sence?" demişler. nasrettin de "ne bileyim lan ben, susun da bi maç izleyek hacı" diye cevaplamış arkadaşlarını. ortam elektriklenmiş falan. bu arada hakem de 2 kırmızı kart göstermiş. hoca dayanamayıp küfür etmiş. arkadaşları da hocadan gazı alıp saydırmaya başlamışlar. sonra penaltı olmuş. kalede de hayrettin varmış. arkadaşları "lan kesin gol olur bu" demişler. hoca da durur mu hiç, vermiş cevabı; ya tutarsa?" (URL-42).

Bu örneklerde ilk dikkat çeken unsur, bu dönüşümlerin küfür ve argolu bir şekilde yapılmış olmasıdır. Bahse konu olan sitede genel olarak dönüşümler müstehcen şekilde yapılmışsa da bunun dışında yapılan paylaşımlar da vardır.²³ Doğaçlama yöntemi Nasreddin Hoca tipini yaşatmakta ve yeniden yaratma açısından elzem görevler üstlenmektedir. Hoca, bu şekliyle evrensel özellikler kazanmanın yanında internet diline hâkim olup günümüzde yaşayan tipe dönüşmektedir (Uygur, 2017: 184).

Bunlara ek olarak pek çok medya unsurunda Yunanların, Türk kültüründen bir şeyler (ç)almaya çalıştıkları görülmektedir. *Recep İvedik 5* adlı filmde bu durum biraz daha belirgindir. Bu kapsamda Yunanlılar, Nasreddin Hoca'nın da kendi kültürlerine ait olduğunu söylemişlerdir.²⁴ Bu durum Ekşi Sözlük'te de yer bulmuş ve mizahi bir şekilde eleştirilmiştir:

*"- Ooo nasreddinis nereye böyle?
+ Açıl venizelos açıl. kürkü giydik yalnız her yerin taş olduğunu hesap edemedik çok fena motoru bozmuşum
- Hahahaha ilahi hodzaki efendiğğ...hahahah
+ Yok lan Atina'da mizah olmuyo Akşehir'e yerleşecem hafiz..."* (URL-43).

Ekşi Sözlük, özgür bir platform olduğundan Nasreddin Hoca hakkında iyi veya kötü birçok ifade görülmektedir. Hoca'nın testiye kırmasını diye çocuğa tokat atmasını "çocuk istismarı" şeklinde yorumlayanlar olduğu gibi, Hoca'ya "pezevengin teki" denilerek veya daha ağır hakaret ve küfürlerle karşılaşmaktadır. Hakaret ve küfür kullanan birtakım kişiler Boratav'ın Nasreddin Hoca kitabındaki cinsel içerikli, müstehcen fıkraları da dayanak olarak göstermektedir. Halkın, Nasreddin Hoca'yı sözcü olarak kullanıp duygu ve düşüncelerini onun üzerinden aktardığı, halkın kolektif belleğinin ürünü olduğu düşünüldüğünde Nasreddin Hoca'nın cinsel ve müstehcen bir kimlik kazanması durumu da anlaşılacaktır. Aslan (2011: 43) ile Abalı (2018: 2434) da yeni teknolojik imkânlar doğrultusunda hazırlanan fıkra kitaplarında Hoca'nın içki içen, çapkınlık yapan vb. birisi hâline de getirildiğinden bahsetmektedir. Düzgün (2004: 126), bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılan fıkraları, tipin asli özelliklerini taşıması durumunda yok sayıp uydurulmuş ve yakıştırılmış şeklinde değerlendirmek yerine o fıkranın oluşumunda etkili olan sebepleri araştırmanın gerekliliği üzerinde durmaktadır.²⁵ Sakaoğlu (2013: 212), Hoca bir fıkra camide vaaz verirken farklı bir fıkra hırsızlık yapan, eşeğe tecavüz eden birisi olarak gösteriliyorsa bunlardan birinin yanlış olduğunu ifade etmektedir.²⁶ Sakaoğlu'nun eleştirilerine "Nasreddin Hoca kişisi" için belirli oranda katılmak mümkünse de

²³ Kimi araştırmacılar Nasreddin Hoca'nın küfretmeyeceğini, bu şekilde olan fıkraların ise Hoca'ya ait olmadığını, literatürden çıkarılması gerektiğini bildirmektedir. Bu konuya Hoca'nın üslubuyla cevap verilecek olursa; "Hoca'nın Timur ile karşılaştığına, internette sörf yaptığına, araba kullandığına inanıyorsun da küfrettiğine neden inanmıyorsun?" denilebilir. Bu durum, Nasreddin Hoca'nın toplumsal bellek ürünü olması açısından ele alınmalıdır.

²⁴ Kurgan (1986: 39)'ın ifadelerine göre Yunan Turizm Bakanlığı, Nasreddin Hoca'nın Yunanlı olduğunu iddia etmiştir. Sakaoğlu ve Alptekin (2014: 117) ise Balkanlarda Nasreddin Hoca'nın en az bilindiği ve hakkında en az çalışmanın yapıldığı yer olarak Yunanistan'ı göstermektedirler.

²⁵ Nasreddin Hoca konusunda yapılan araştırmalardaki problemler ve çözüm önerileri için bkz.: (Düzgün, 2004).

²⁶ Sakaoğlu (2013: 213), Hoca'nın olumsuz vasıflarla tanıtılmasının altında hocalık müesseselerine yapılan bir saldırı olduğunu da bildirmektedir.

“Nasreddin Hoca tipi” için aynı şeyi söylemek mümkün gözükmemektedir çünkü Nasreddin Hoca tipi toplumsal belleğin yansımasıdır.

Sitede genellikle -farklı açılardan- Nasreddin Hoca tanımlamaları yapılmış, Hoca hakkında bilgiler ile fıkralarına yer verilmiştir. Nasreddin Hoca Ekşi Sözlük’te müstehcen kimlikle de yaratılmıştır. Sitedeki en yaygın fıkra “Ya tutarsa”dır. Yazarlar, mizahtan ziyade olayları eleştirmek, düşüncelerini beyan etmek açısından Nasreddin Hoca adını kullanmaktadır. Nasreddin Hoca, incelenen siteler arasında en belirgin şekliyle Ekşi Sözlük’te dönüşmüş, yeniden yaratılmıştır. Ekşi Sözlük’te Nasreddin Hoca; mizahi, hazırcevap ve zeki kimliğini korurken müstehcen bir kimlik de kazanmıştır.

Sonuç

Nasreddin Hoca, güldürürken düşündüren bir Türk fıkra tipidir. Nasreddin Hoca adına sosyal medyada oluşturulan fıkralar, yapılan eleştiriler, verilen tepkiler vb. Nasreddin Hoca tipinin gücünü göstermektedir. Nasreddin Hoca’nın temsil gücü sosyal medya aracılığıyla da devam etmektedir. Bu kapsamda Nasreddin Hoca geleneği geleceğe aktarılmaktadır. Hoca ve fıkralarının bu ortamlarda dönüşüme uğraması, günümüz koşulları içerisinde değerlendirilmesi, Hoca’ya verilen önemin ve Hoca’nın Türk halkının belleğinde canlı olduğunun kanıtıdır. Birçok sosyal medya platformunda Nasreddin Hoca ile ilgili paylaşımların yapılması bir ortak belleğe sesleniş olduğu gibi ortak belleği yansıtmakta ve yaşatmaktadır. Nasreddin Hoca’nın Türk folklorunun vazgeçilmezlerinden birisi olduğu ve asırlar sonra bile torunlarının belleğinde yer edindiği yakın zamanda ortaya çıkan sosyal medya ortamında yaşatılmasından anlaşılmaktadır.

Sözlü kültür bağlamında şekillenen Nasreddin Hoca tipi ve üretilen fıkraları yeni bir bağlam olan elektronik kültür ortamlarında bir taraftan değişip dönüşürken diğer taraftan yeni özellikler kazanmakta, yeni fıkralar ortaya konulmaktadır. Twitter’da Nasreddin Hoca genellikle kimi konularda (siyasi vb.) sözcü olarak; fıkraları ise çoğunlukla kalıp ifadelerin bulunduğu kısımlar kullanılmak suretiyle konulara açıklık getirme amaçlı kullanılmıştır. Bu kapsamda Hoca, halkın tercihlerini ve eleştirilerini dile getiren sözcü olma özelliğini sosyal medyada da korumakta ve/veya devam ettirmektedir. Facebook’ta genellikle hazır olarak tüketilen fıkraların pek çoğu Instagram’da da olduğu gibi görsel üzerinde paylaşılmıştır. Youtube’da görsel zemin üzerinde fıkraların anlatıldığı görülmüş ve fıkra çeşitliliğine rastlanmıştır. Ekşi Sözlük’te ise fıkralar dönüşmüş şekilleriyle yer almış, ayrıca Nasreddin Hoca adına yeni oluşturulan fıkralarla karşılaşmıştır. Ekşi Sözlük’te Nasreddin Hoca’ya müstehcen bir kimlik verildiği de görülmektedir.

Sosyal medyada Hoca’nın ve -başta “Ya tutarsa” fıkrası olmak üzere- fıkralarının çokça tüketildiği ve üretildiği görülmektedir. Nasreddin Hoca, sosyal medya ortamında da genel olarak hazırcevap ve zeki kişiliğini korumuş ayrıca absürt bir kimlik kazanmıştır. Nasreddin Hoca isimli hesaplarda kişiler çoğunlukla kendi düşüncelerine geçerlik kazandırmaya çalışmış ve Hoca’nın gölgesi altında düşüncelerini belirtmiştir. Görseller üzerine fıkralar yazılarak paylaşıldığına da rastlanmaktadır. İnsanların sosyal medyada duygularını, düşüncelerini, durumlara eleştirilerini, olaylar hakkındaki görüşlerini vb. ifade edebilmek, dile getirmek için birçok alanda Nasreddin Hoca’dan ve fıkralarından yararlandıkları gözlemlenmiştir. Bu yönüyle toplumsal baskılardan kurtulmak isteyen insanlar, düşünce ve eleştirilerini Nasreddin Hoca adlı anonim hesaplardan dile getirmektedir. Folklorun yeni araştırma sahalarından birisini temsil eden sosyal medyada Nasreddin Hoca güncellenerek dinamik bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. İnternet ortamı ve onun hayatımıza dahil ettiği sosyal medya, halkbilimcilerin yeni araştırma sahasıdır ve halkbilimi ürünlerinin yaşatılması, yaygınlaştırılması, tanıtılması, gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında önemli görevler üstlenmektedir. Halkbilimciler,

medya ortamında da var olmalı, halkbilimi ürünlerini bu mecrayataşmalı ve uygulamalı halkbilimi çalışmalarını yaygınlaştırmalıdır.

Kaynakça

- ABALI, İsmail (2018). “Sanal Kültür Ortamında Yeniden Yaratılan Geleneksel Türk Anlatı Kahramanları”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, C. 7, s. 4, s. 2430-2451.
- ASLAN, Ferhat (2011). “Sanal Kültür Ortamında Güncellenen Nasreddin Hoca Fıkraları”, *Turkish Studies*, C. 6, S. 4, s. 39-60.
- ASSMANN, Jan (2015), *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. (çev. Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- AVCI, Cevdet (2020). “Nasrettin Hoca Zaman Yolcusu: Sözlü, Yazılı ve Elektronik Kültür Metinleri Arasında Bir Çizgi Dizi”, *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi (CALESS)*, C. 2, S. 2, s. 561-581.
- AYTAÇ, Gürsel (2005). *Edebiyat ve Medya Kitaptan Ekran Edebiyat*. Ankara: Hece Yayınları.
- BASCOM, William R. (2010). “Folklorun Dört İşlevi”, (çev. Ferya Çalış). *Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* (Ed. M. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır Teke), Ankara: Geleneksel Yayınları, s. 71-86.
- BAŞGÖZ, İlhan (2005). *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- BEKKİ, Selahaddin (1997). “Nasreddin Hoca ve Ortaöğretimdeki Durumu”, *Türk Yurdu*, C. 17, S. 114, s. 38-39.
- BERGSON, Henri (2019). *Gülme Komiğin Anlamı Üstüne Deneme*. (çev. Yaşar Avunç). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (2018). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Işık Yayınları.
- BOYRAZ, Şeref (2010). “Nasrettin Hoca Fıkralarına Göre Türk Kimliğini Oluşturan Temel Nitelikler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. 12, s. 81-88.
- ÇELİK, Adil (2019). “Türk Sözlü Anlatı Geleneğinde Hristiyan İmajı”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. 12, S. 28, s. 902-924.
- ÇELİK, Adil (2021). “Kültürel Şizofreniden Üretilen Mizah: “Aşkımızın Meyvesi Aytek”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, Y. 27, S. 107, s. 813-838.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2020). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DUMAN, Mustafa (2008). *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- DÜZGÜN, Dilaver (2004). “Nasrettin Hoca Araştırmalarında Karşılaşılan Problemler ve Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 25, s. 121-126.
- EMEKSİZ, Abdulkadir (2013). “Nasreddin Hoca Fıkralarının Atasözleri ve Deyimlerle İlgisi”, *Türk Halk Edebiyatı İncelemeleri (Saim Sakaoğlu Armağanı)*. (ed. Metin Ergun). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- GÖRKEM, İsmail (2016). “Nasreddin Hoca Olgusunun Algılanması ve Anlamlandırılması Üzerine”, *13. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Nasreddin Hoca*. (haz. Ejder Okumuş). İstanbul: İnsan Yayınları.
- GÜVENÇ, Ahmet Özgür (2014). “İnternet Folkloru Üzerine Önerilen Bir Terim: E-Folklor”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. 2, s. 31-46.
- GÜVENÇ, Ahmet Özgür (2018). “Anlatıdan Görsele Elektronik Mizah Kültürü”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 61, s. 101-112.
- GÜVENÇ, Ahmet Özgür (2020). *Folklor ve Sinema*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- KARA, Abdulvahap (2008). “Zaman ve Mekân Sınırlarından Taşan Nasreddin Hoca Uluslararası Nasreddin Hoca Sempozyumundan İzlenimler”, *Türk Yurdu*, C. 28, S. 255, s. 68-71.
- KARABAŞ, Seyfi (1981). *Bütüncül Türk Budunbilimine Doğru*. Ankara: O.D.T.Ü Fen Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 35.
- KIRMIZI, Ömer (2022). “Dijital Kültür Ortamında Mizahın Yeni Bir Mecrası: Twitter’deki Anonim Hesaplar”, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, S. 12, s. 1-17.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KURGAN, Şükrü (1986). *Nasreddin Hoca*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 695, Türk Büyükleri Dizisi: 21.
- MAIGRET, Eric (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. (çev. Halime Yücel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Molla Nâsrâddin Lâtifâleri*. (2004). Bakı: Öndör Nəşriyyat.
- MORREAL, John (1997). *Gülmeyi Ciddiye Almak*. (çev. Kubilay Aysenever ve Şenay Soyer). İstanbul: İris Yayınları.
- OKUMUŞ, Ejder (2016). “Sorumlu Bir Toplum Adamı Olarak Nasreddin Hoca”, *13. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Nasreddin Hoca*. (haz. Ejder Okumuş). İstanbul: İnsan Yayınları.
- ONG, Walter J. (2014). *Sözlü ve Yazılı Kültür, Sözüün Teknolojileşmesi*. (çev. Sema Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis Yayınları.
- ÖĞÜT EKER, Gülin (2014). *İnsan Kültür Mizah, Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ÖZÇELİK, Mustafa (2015). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Nar Yayınları.
- ÖZDEMİR, Nebi (2008). “Kültürel Ekonomik İmge Olarak Nasreddin Hoca”, *Millî Folklor*, Y. 20, S. 77, s. 11-20.
- ÖZDEMİR, Nebi (2010). “Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca”, *Millî Folklor*, Y. 22, S. 87, s. 27-40.
- ÖZDEMİR, Nebi (2015). *Medya, Kültür ve Edebiyat*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- ÖZUTKU, Fatih vd. (2014). *Sosyal Medyanın ABC’si*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- POYRAZ, Hakan (2008). “Nasreddin Hoca ile Anlamak”, *Türk Yurdu*, C. 28, S. 255, s. 28-31.
- SAĞLAM, Seyfettin (2008). “Türk Dünyasında Nasreddin Hoca”, *Türk Yurdu*, C. 28, S. 255, s. 40-43.
- SAKAOĞLU, Saim (2005). *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim (2013). *Nasreddin Hoca Üzerine Yazılar*. Konya: Kömen Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim ve ALPTEKİN, Ali Berat (2014). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- SANDERS, Barry (2017). *Öküzün A’sı, Elektronik Çağda Yazının Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*. (çev. Şehnaz Tahir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- SANDERS, Barry (2019). *Kahkahanın Zaferi Yıkıcı Tarih Olarak Gülme*. (çev. Kemal Atakay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ŞENOCAK, Ebru (2007). *İronik Yaşamda Sonsuza Yürüyen Kahraman Nasreddin Hoca*. Mozaik Kültür Sanat Vakfı.
- TAN, Nail (2013). “Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı Çerçevesinde Nasreddin Hoca Fıkralarının Sürdürülebilirliği”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 36, s. 93-105.
- TAVKUL, Ufuk (2005). “Kafkaslarda Nasreddin Hoca, “Sovyet İdeolojisi Açısından Karaçay Folklorundaki Nasra Hoca Fıkralarının Sosyo-Kültürel Tahlili”, *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri*, Akşehir, s. 284-290.

UYGUR, Hatice Kübra (2020). “Mizah Anlayışının Fıkra Türü Bağlamında Elektronik Ortamda Dönüşümü”, *Türk Fıkra Kültürü Tanım Tahlil Yöntem*. (ed. Kürşat Öncül ve Songül Çek). Ankara: Akçağ Yayınları.

Ziya Gökalp (2016). “Halk Klasikleri ve Nasreddin Hoca'nın Latifeleri”, *Nasreddin Hoca Türk Yurdu Yazıları*. (ed. M. Çağatay Özdemir ve Serdar Sağlam). Ankara: Türk Yurdu Yayınları.

İnternet kaynakları

URL-1: <https://www.cankiripostasi.com/ilgaz-dergisini-turk-edebiyatina-kazandiran-omerlili-makale,266.html> (E.T.: 10.01.2022).

URL-2: <https://www.unesco.org.tr/Pages/132/149/Anma-ve-Kutlama-Y%C4%B1l-D%C3%B6n%C3%BCmleri> (E.T.: 10.01.2022).

URL-3: <https://www.trtcocuk.net.tr/nasreddin-hoca-zaman-yolcusu> (E.T.: 09.02.2021).

URL-4: <https://www.diyaret.tv/seker-hoca> (E.T.: 09.02.2021).

URL-5: <https://sozluk.gov.tr/> (E.T.: 12.01.2022).

URL-6: <https://twitter.com/nasreddinhocia/status/763853910134099968?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-7: <https://twitter.com/Knndemrts/status/657195777861795841?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-8: <https://twitter.com/GulenHoca/status/159699611303424000?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-9: <https://twitter.com/HocaZaman?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-10: <https://twitter.com/nasrettinhodja/status/515694398906974208?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-11: <https://twitter.com/burakuyar4/status/1365361198586331151?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-12: <https://youtu.be/z6QWhDZTyP0> (E.T.: 18.05.2021).

URL-13: <https://twitter.com/eeeeeyeter/status/1366095025969504258?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-14: <https://twitter.com/Nurse537593151/status/1365659100592406531?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-15: https://twitter.com/diktepe_arif/status/1365028768407052288?s=20 (E.T.: 04.03.2021).

URL-16: <https://twitter.com/eskibisenfoni/status/1366504305704992776?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-17: <https://twitter.com/oktayarslan/status/1366835608627253249?s=20> (E.T.: 04.03.2021).

URL-18: https://twitter.com/lisan_ihafi/status/1366532714627694596?s=20 (E.T.: 04.03.2021).

URL-19: <https://www.facebook.com/photo?fbid=10159186551532138&set=a.278326997137> (E.T.: 06.03.2021).

URL-20: <https://www.facebook.com/Nasreddinhoca/posts/2601424416584728> (E.T.: 13.01.2022).

URL-21: <https://www.facebook.com/333351290090536/photos/a.333570426735289/1051518708273787/> (E.T.: 07.03.2021).

URL-22: <https://www.facebook.com/Nasreddinhoca/photos/a.2281689815224858/2737467606313741/> (E.T.: 07.03.2021).

URL-23: <https://www.facebook.com/VaayBee.Resmi/posts/2698018087107755> (E.T.: 07.03.2021).

- URL-24: https://www.instagram.com/p/BOg57Pcgdml/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 07.03.2021).
- URL-25: https://www.instagram.com/p/CASbZYgjT8V/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 07.03.2021).
- URL-26: https://www.instagram.com/p/Bx0fvZJJFBd/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 07.03.2021)
- URL-27: https://www.instagram.com/p/Btpq13NA5qp/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 07.03.2021).
- URL-28: https://www.instagram.com/p/CDS_LlhjM64/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 08.03.2021).
- URL-29: https://www.instagram.com/p/CEgXSRoDobI/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 08.03.2021).
- URL-30: https://www.instagram.com/p/CDjGrrhjZel/?utm_source=ig_web_copy_link (E.T.: 08.03.2021).
- URL-31: https://www.instagram.com/p/CDjGrrhjZel/?utm_source=ig_web_copy_link (erişim tarihi: 08.03.2021).
- URL -32: https://www.youtube.com/channel/UC5eRIIP0pfu4P78yNySj_0Q/featured (E.T.: 08.03.2021).
- URL-33: https://www.youtube.com/watch?v=C-_awJ809S0 (E.T.: 14.01.2022).
- URL-34: https://www.youtube.com/watch?v=R99b_iq4rx8 (E.T.: 14.01.2022).
- URL-35: <https://www.youtube.com/watch?v=tdrQOQ1rMoA> (E.T.: 14.01.2022).
- URL-36: https://tr.wikipedia.org/wiki/Ek%C5%9Fi_S%C3%B6z%C3%B6k (E.T.: 03.03.2021).
- URL-37: <https://eksisozluk.com/> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-38: <https://eksisozluk.com/nasreddin-hoca-universitesi--3461032> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-39: <https://eksisozluk.com/noel-baba-ve-nasreddin-hoca-arasindaki-farklar--487183> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-40: <https://eksisozluk.com/nasrettin-hoca--51456?p=1> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-41: <https://eksisozluk.com/emprovize-nasrettin-hoca-fikralari--38785?p=2> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-42: <https://eksisozluk.com/emprovize-nasrettin-hoca-fikralari--38785?p=18> (E.T.: 09.03.2021).
- URL-43: <https://eksisozluk.com/yunanlarin-nasrettin-hocayi-sahiplenmesi--1849315> (E.T.: 09.03.2021).

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Tüm yoğunluğu arasında değerli vaktini bana ayıran Dr. Adil Çelik'e, tezimin şekillenmesindeki desteklerinden dolayı ve bu çalışmanın ortaya çıkması hususunda teşviki için teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale, yazarın "Nasreddin Hoca Olgusunun Sosyal Medya Ortamına Yansımaları" adlı lisans tezi kapsamında yer alan verilerin makale formatına uygun şekilde dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur.

Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.
Support and Acknowledgments: Dedicating his precious time to me among all his busyness, I would like to thank Dr. Adil Çelik for his support in shaping my thesis and for his encouragement in the emergence of this study.
Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.
Author's Note: This article was created by transforming the data within the scope of the author's undergraduate thesis named "Nasreddin Hoca Olgusunun Sosyal Medya Ortamına Yansımaları" in accordance with the article format.
Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.
